

ՀԱՅԿԻ ԳՈՒՅՈՒՄՆԵԱՆ
ՊԱԿԵՅԱ ՌՈՒՄԶԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾԱՌՈՐ ԲԼԱՍՏԵՆԾ
ԿԱՐԱՆ ՍԱԿՉԵԼՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ - 1948

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յառաջարան (Վահան Մալեղեանի)	3
Հայերգութիւն	6
Ո՛վ կարող էր Հաստալ	7
Մեղադրագիր	8
Մաղբանի Հայրենիքիս, Արարչագործութիւն	9
Օրինեալ Հիւսիս Մասաներ	10
Ապրիլեան Իտառոն	12
եան	13
Այս Մայիսին	14
	15
աւրիւն	16
եւ երջանկաւորեան	17
Իմ	18
	19
եան	20
	21
ւն Հեռ	22
	23
	24
Հայկական Մշակույթին	25
	26
	27
	28
Ե Կիցնէ	29
Բայրական Սիրտը	30
	31
Ի՛ր	32

89/99 26976
 4-96 Գոյունճյան, Յ.
 Ասկերգն Յունիստ.

891-99

9 - 96

ՅԵԿԱՌ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵՐՆ

ՍՍՏԻՆԻՍ Ե 1947 թ.

ՈՍԿԵՂԷՆ ՀՈՒՆՁԻ

(ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆՈՒ ԽԱՆՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷՋԵԱՆԻ

ԵՐԼԱՏԵԼԻԿԻ

1948

ԿՈՋԵՆԱՆ ԶԳՈՐԱՆ

ՆՈՒ ԵՐԼԱՏԵԼԻԿԻ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Բանաստեղծ Յակոբ Գույումճեանի փառաքին է ոչ եւ ներկայացնեմ ՀԱՅԿԵ-
ՂԵՆ ՀՈՐԱԶԺԻՆԸ: Գառաջարաններ գրելու ժամագլխաւթին շտեմ, բայց կը մընձ
զգեսուրբարար գրած ըլլայ իմ ուսուցչին եւ բարեկամին՝ Յովնանեմ Յէթեանի վերա-

ՎԱՀԱՆ ԻՄԱԿԵՐԵԱՆ

Ղին բանաստեղծական նաւարանային յառաջարանը, իր գրական եւ ուսուցչական
Յարկեանին աւթին, զոր տարիներ առաջ Գանկրէի մէջ տեսնէմք, իր աշակերտ-
ներն ու նիւղողները:

Չի՛ կրնար մերժել ճՃԵՂԲՈՒՐՈՒ ՅԻՓՏԵ՛ի նկղթեանին առաջարկը, յազելով
նկղք մըն աչ եւ բանայ իր վերաւոր սրտին մէջ:

Յրդնն կը խառափանթմ թէ փարկը աչխա դմար լի, բանդի Գույումճեան
վերջերս ինքզինքը նակշտայ եւ սիրտայ՝ իրարա յախարայ իր գեղեցիկ նըրա-
նիւստթիւններովը:

Ըստ ինքեան, իմ գաղտնի բարեկամութիւն՝ Զարուի Գույմճեանեանի խառ-
տայի յառաջարանին մէջ կրկնութիւնը պիտի ըլլայ գրեթէ խա, սրգինան եւ
նամակըրայի գիտադաթեանը եւ գառադաթեանը նամակաւ եմ, ընդհանար առմամբ:

Տարակիւս լիկայ թէ Գույումճեան տաղանդաւոր բանաստեղծ մըն է: Զրեղ
բարեկամթիւն մը կըստ ժամանակ նիւսկանային յախարարար նըրաւորական իր
սրտաւորայ տանաւորներովը սրտեղ մէջ տեսնար թէ ի՞նչ տեսնան աշխեմդ աշխ-
նաւ պայքար մը կը մղը իր կեանքին սրտանայայ գարանակայ ժամանակ զձմ: Բա-
րեկամաւորար, ՀԱՅԿԵՂԵՆ ՀՈՐԱԶԺԻՆԸ մէջ նիւսկան բանաստեղծին յախարան է ինք
նամանակ ընթրար՝ ոչ յախարով եւ կրակներով ընտեսար է:

Այստանայերմ, պիտը կը տեսնեմ լիւսեղ, իմ կարգին աչ, ոչ սնաղնկայ սրտ
ապրկիւն եւ յա՛տ սրտապրկիւն ժարմաթին յանաւն է յաղգուաւ բանաստեղծը,
աշխեղա ոչ գարմանուրայ տարադաթեանը եւ առաւաթեանը կ'արտապրէ եւ գրա-

(ՄԱՐԹՈՒՆԻԲ)

Հեկեղեցիք մ'է հոգիւս, ՀՀոգիս է որ կը ամեն իրեն, մասունք սրբութեամբ

(ԵՐԺԱՆԷՍ ՎԵՐՁ)

Հերբայես վերք կ'ազէի որ աշխարհն ըլլար
ՀՅմարագեղ ամեան պարտեղ մ'աշխարհարս

(ՄԿԱՍՏԱՅԻԲ)

Հմանայ ամեան եղնահեղէն, մարդկութեանը սիրելի լսի,
Հերգիկ երգը ամբողջիմ, գալիքներուն յառաջդ

(ՀԱՆՔՈՒՆՏՈՒՈՒԹԻՅԵՆ ՄԲՏԻՍ ՀԵՏ)

Հմիրս իմ ամեանն, ամաղմ, հաշիւս ունիմ մեկի հետ,
Հմբ դարձեր ես անըզամ, որպէս անիրս բղանապետ,
Հնը յարլարես զիս յաւես, իրեն տաք, քնչեամբ

*Բանաստեղծը իրատեք ունի որմեկու մասաները, որովհետեւ տեսք միջոցն
յին իր հոգին խեղով ու խեղովն, եւ իրեն տաքն ՀՀայոց լեզուի բանային, հը-
մայքն տեսք ազգայն*

*Եւ որ պաշտամունքն ունի մեր մեծագետն լեզուին եւ տեսք կը խեղարկէ իր
ազգութեան պնդաները։—*

Հնոպագեղեցի Հայոց լեզուի պաշտպան չոպ ու ունիկեանս,

Եւ ՀՀայրգութիւնի մէջ եւս կը զգարգարտան հայ լեզուին վրայ։—

Հմուրիկ ազգոս բարովեց իր պապերուն տաք լեզուն,

Հնոպասանեց բաւ մը լսի, հազցրիկ բերնովն ազգուն։

*Այս հասարակ մէջ հայրենասիրական բանի մը տառաւորներ միայն ունի, որոնց
մէջ կը բանի իր հաշքեամբ տա արտաք։—*

Հմեան ըլլայիք, ըլլայիք, հայրենիք իմ, աշխուն մեծ,

Հմբ յաւերդ մէջ կարտաք երկրագունեղ հազմանն

*Գուրամեանի արտաք չի միայն, անհեկար մէջին կարեկցումով, ուս կը վա-
ռի, բացեալ մէջին մայրերով։*

*Իր թերթասաններուն մէջ կայ կարգի յնշտ մը, որ հրքմն հայրենայ պապերն
ունի։ Կը սիրէ մարդիկներու տեղը հնշտն, յաւերդ կար, ազմուկը թուկոս։ Բայց
իւր խոյանքներն եւ տառամեկութեան կը յազն երբեմն, եւ աշխուն վազան հաս-
կանովը տանջուար, իր թմրատ հոգին ազնեղն երազներու մէջ կը բանի ու իր
հայքը մեղմարէն կը հեծէ։—*

Հնալիքները յիշեն երէ տաղ մ'իմեմէ,

Հմու է իմնի անցուկ պանն ալ աշխ ամեանն

*Յաւերդ Գուրամեան յառաջոյ տաղ մըն է որ կը վայրէ նոր տեղանդի յառ-
գութ թերթներու համաստեղութեան մէջ։*

Բայիկ

Վ. ՌԱԼԻՔՅԱՆ

ՀԱՅԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Փռփրկե՛լ տղաւս Բօրօվեց իր յապերուն սուրբ լեզուն,
Արտաւանեց բառ մը լսկ Բաղցրիկ բերնովն ազազուն,
Մայրի՛կ, բսաւ Բաւշազին, Բընդաց սիրառ իր մօրկան,
Հօրը հոգին ալ սարսուաց յուզումներով զըզուսկան:

Ու մօտեցաւ օր մ'ալ ինձ իր քեւերուն օղակով,
Փարբըւեցաւ պինդ վըզիս, հայրի՛կ, գոչեց, ապանով
Գըտած մէջքս խինդ աւ տէր, շքնոքիեւով ինձ՝ իբրեւ
Երկնի աստղերն աւ երկրի շտկիները, յոյս պարզիւ:

Ծաղիկներուն պէս գարնան բերնիկն յետոյ բացուեցաւ,
Հայոց լեզուի բառերով աւ բայերով իմֆնարաւ,
Հօլովներով դիւրարեմ, ածանցումով պերնափայլ,
Ու ծայր տըւաւ համամուտզն մեր բարբառին լուսածաղ:

Հըպարտ՝ հիմայ, կը լըսեմ տղգուս ձայնը դիւրական,
Տունը երգովն է լեցուեր հայոց լեզուի սըրբազան,
Ու կնամք կ'առնէ ամէն ժամ մեր երգիքին տակ խմորի
Աստուածաշունչ մը հըմչուն, ցեղիս ոգին իմ անմար:

Ո՛Վ ԿԱՐՈՂ ԷՐ ՀԱՒԱՏԱԼ

Ո՛վ կարող էր հաւատալ, թէ՛ պիտի գար օր մայսպէս
Մըքըկայոյչը եւ յուզիչ, որ ամուսնեզ մոխրակէզ
Կննդամուրիւմ պիտի տար, Ն արքմնայիք պիտի դաւն,
Ժողովուրդ իմ շղթայուած, երմայ ազտա ու խընդուն:

Ո՛վ կարող էր հաւատալ թաւերմնբաւ մէչէն խոր,
Գերեկազուած իմ երկիր, մայր իմ յաւեա սըզաւոր,
Այապէս օր մը յառնելով, դուն ալ պիտի գառնայիր
Գաղափարի սերմնացան, արեւմեքաւ բոնճակիր:

Զբաւնալով ամէն օր պիտ' անէիր դուն այնքան,
Որ ալ նեղիկ պիտի գար փառքիդ ոսկի պատմաւնան,
Նեառայ օր մ'ալ պիտ' երնչէր ժայնիզ առոյզ երգեհոնն
Բերկրաբարաթ իբրեւ երգ եւ որդեկանչ ջընճառոն:

Ու ծոցիդ մէջ կամախումբ, երկինքմեքաւ տակ աւառակ,
Պիտի նարէն ժըպէք իմ ժողովուրդըս նահառակ,
Ո՛վ կարող էր հաւատալ թէ՛ այս օրը պիտի գար
Հըրաշմեքով բոնճաւոր, գալիքմեքով յուսափառ:

Մ Ե Ղ Ա Յ Ա Գ Ի Ր

Յանցաւորի մ'ալես կըզգամ շնորհներով յեռնաւոր,
Երբ կը խորհիմ իմ մասիս եւ իմեզինքս կը դատեմ,
Որքա՛ն, որքա՛ն դարձեր եմ անձնակեզդան ու անգոր,
Իմ սեպհական հոգերով, երազներով պերճաղէմ:

Երգերուս մէջ սրբաարարիս կարացած եմ կարծես ալ,
Եւ ինձմէ դուրս ա՛յ մէկ քան կը նըշմարեմ բարախող,
Կարծես նոյնիսկ մոռցեր եմ ըմբոստաշունչ իմ անցեալ,
Պայքարներուն հետ անգուր, յազր-անակին հետ չաչչող:

Ու որպէսզի կարենամ քանի ամէն մեղք, յանցանք,
Յախարս հետ ք-քափուիլ, կ'ուզեմ մոռնալ ամէն ինչ,
Ամէն դաժնի ու ծաղիկ եւ ամէն ծափ ու պարծանք
Դիւրին շահաւած իբր աւար, իբրեւ կաշառք ու աղին:

Կ'ուզեմ մոռնալ սքեափառ ամէն աղբուս ու վայելք,
Եսըս չոյող ամէն ձայն եւ ինձ ժլատող բարեկամ,
Կ'ուզեմ նոյնիսկ ուրանալ դիւրին զբոսած ամէն երգ,
Մաւաւներէն ինձ աղբուս իբրեւ նըւէր քաղցրանամ:

Կ'ուզեմ նորէն ըսկսիլ կեանքի մարտը անողոք,
Իջնիլ խիզախ առաքելոյ, համայնաշունչ գերբ քերթող,
Մոռնալ անձրս ծընունդէն, մարդկութիւնը սիրել լոկ,
Երգել երգը ամբողջին, գալիճներուն լուսաշող:

ՄԱՂԹԱՆՔ ԼԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Շատ ցաւ տեսար, հայրենիք իմ, դաժան դարեր հալածեցին
քեզ ընդերքեր, ազրոտեցին քեզ չար ճեղքեր դժգոյտեցին,
Այլ ըլլայ որ եիմ օրերդ, դառնամ քեզի, մայնիսկ իբրեւ
Գեհեմակամ մըր-ին երազ, գալիքներդ տնցնին քեքեւ:

Դարեր, դարեր քեզ հալածեց բռնակալին քաքը մանիք,
Շըզրամներու մէջ պըրկեցին ըմբոստ հոգիդ քո լուսար-ի՛ն,
Զի՛ յանդըզնի ո՛չ ոք խըլել Ազատութիւնդ՝ ոսկենըւազ,
Ու վերջտին քեզի դառնայ Արարատը յաւերժափառ:

Ով իմ դըմբազդ, բազդահալած, անտիրական վեհ հայրենիք,
Ստալինեան դարը տըլաւ քեզ աղտեով հաց ու երկինք,
Ո՛վ որ փորձէ բնախընդիր խըլել քեզմէ քո յազրամակ,
Քոզ որ դառնայ վրիժաբարբաք հարուածներուդ տակը խորտակ:

Այլ չի մընայ օտար ո՛չ մէկ երկրմէն տակ քեզի հայոզ
Հայու որդի՝ քեզի կարօտ, ո՛վ իմ երկիր արեւաշող,
Բուկըզ ըլլայ իմ չ որ յաւեւ երազեցիր իբրեւ կըտակ,
Քուկըզ ըլլայ, իմ Հայաստան, Արարատը յաւերժափառ:

ԱՐԱՐԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ինձի միայն հոգամիրք մը տըրուեցաւ,
Որուն բաժինն եզաւ անհուն վիշտ ու ցաւ,
Ու չըզըրտեց բազդը գայն չորս հովերուն,
Յետայ մտցաւ սափար մ'իբրեւ գայն փըխտուն:
Եւ փոխեցի հոգն այդ մըսի ու արեան,
Անոր հոգի մերշնչեցի հուրերան,

Ու փոխուեցան ցաւերն անոր բողոքի,
Զի խանութեց ան այդ օրէն ոչ ոքի:

Արդ, եւ եղայ քէ արարիչ, հեղինակ,
Որ շունչ տըլաւ տխրած միւր-ին տնջիտակ,
Ի սրբագրելով ըսկզբնական մի սըխտ
Իմմաստեղծիչ դարձաւ ուժ մը մեհակալ:

ՕՐՀՆԵԱԼ ԸԼԼԱՔ ՄՈՒՍԱՆԵՐ

Օրհնեալ ըլլա՛մ Մուսաներ, ճնշալեզու ու քաղցրիկ,
Որ պոետին աշտ քարի աշտա՛ն շրմորի, ուժ տըլի՛ք,
Ողոզեցի՛ք իր հոգին խանդով, խինդով ու խռովով,
Տըլի՛ք իրեն այնքան խոհ ու դաշնութիւն հոգեւորով:

Եղա՛մ իրեն մըտերիմ, փըսփըսացի՛ք ափանջին
Գազանի՛քները ձեր անքիւ, սիրոյ ճիւղը դողանջին
Հազորդական ըրի՛ք զին՛ք ու զինովցաւ ձեզմով ան,
Ինչպէս կապոյտ երազով ու գարունով դիւր-ական:

Օրհնեալ ըլլա՛մ դու՛ք յաւեա չի զըլացա՛մ որ իրեն
Երգի, մի՛րգի ո՛չ մէկ համ եւ ըզզլխան՛ք հոգեղէն,
Հըմայ՛քն ազուրք բաներուն, գեղեցկութեան յայտը վառ,
Անհունութեան չի լըսած նոյնիսկ ձայնը նուազամար:

Օրհնեալ ըլլա՛մ դու՛ք յաւեա, որ ձեր շունչով քաղցրաբոյր
Թոփերն անոր օժտեցի՛ք, տըլի՛ք անոր սէր, համբոյր,
Անոր մէջը լուծուեցա՛մ, ի մի եղա՛մ անոր հետ,
Դարձա՛մ յընտով, անուշ խոհ, զին՛ք ծղա՛մ ենչտաւետ:

Օրհնեալ ըլլա՛մ Մուսաներ, որ վառեցի՛ք իր հոգին
Վեհաբաբախ յոյզերով, Արդարութեամբ գայրազին,
Համայնական սուրբ կիրճով, եզրայրութեան հարով վեհ,
Նըխրումի գոհ խինդով. գազափարով ոսկերեւ:

Երախտապարտ եմ ձեզի, ո՛վ Մուսաներ շնորհաշու՛ք,
Ամէն այցին համար ձեր, հազորդութիւն անշրջուկ,
Քարի ամէն երաւերին, ըզգայնութեանց համար մոր,
Ամէն երգի համար չինք եւ խորհուրդի լուսածոր:

Օրհնեալ ըլլա՛մ, մանաւանդ, անմահական ոգիներ,
Որ պոետին աշտ տըլի՛ք, վարձատրութիւն եւ նըւեր,
Հայոց լեզուի բանային, հըմայ՛քն անոր ոսկեկար
Եւ հայաշունչ աշտ երգին վեհութիւնք քաղցրալար:

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ս Ք Ա Տ Օ Ն

Ի՞նչպէս մոռանամ, ինչպէս ուրանամ
Ձեր արմատքում յաշերը, տարտամ,
Անցնող տարիներ ով դաժանագուր
Ցաւերմասարաւու մահուան սեւ անդունդ:

Մըսիս, արիւնիս մէջն է՛ք շագուած դուք,
Կապարեայ որպէս բախի՛ծ մահաշուք,
Կը պեղէ՛ք հողիս ձեր սուր նանկերով,
Արբուն կը պահէ՛ք վերքերն հիմ, խըռով:

Ի՞նչ կ'ուզէ՛ք ինձմէ տարիներ անյոյս,
Նոր տա՛ւրէն լացի եւ հոր խրախո՞յս
Թէ՛ պիտի ըլլամ ձեզի անձնատուր
Եւ պիտի անցնին օրերըս անհուր:

Դուք չէ՛ք գիտեր որ իմ ըմբոստ հողիս,
Որքան ալ կըքի, իյնայ դառնահիւծ,
Ոտքի կը կանգնի, կը դառնայ կըրկիմ
Թէ՛ եւ պարտեալ, բայց, խիզախ մարտիկն հիմ:

Եւ տարիներու կըսկիծները խոր
— Մոռցուած կարծես յուզումներ անգոր —
Մէջքս կը փոխուին կենդանի, անմար
Աիրոյ եւ անեղ տառիւրեան վտռ:

Ինչպէ՛ս ուրանամ, ինչպէ՛ս մոռանամ
Անրոյժ վերքերուս կըսկիծները բէժ,
Անցեալը գործուր, անցեալը տարտամ
Կը դառնայ մէջքս ապագայ վրեժ:

Հ Ա Շ Տ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ձեմ գիտեր քէ ո՛վ կտարեց մեր դաշինքը իմ հոգեակ,
— Օգուտ չունի հառաչումքն փռչքուեր է երբ բաժակ —
Համդիտաւոր էր մեր ուխտն ու խոտաւցումք մենք իրար
Կտայուիլ յաւէտ ամբակուտ, անհակտեղի սիրով վառ:

Ձի հասկըցար զուցէ զուս նըպատակըն ու ոգին
Իմնամատույց մեր սիրոյ ու մեր վըսեմ դաշինքին,
Իրաւունքդ փնտռեցիր ու պնդեցիր որ մընայ
Անխախտ ամէն բառ ու գիր եւ ամէն կէտ անխընայ:

Ան չի գիտցար, սիրական, քէ տարբեր է, ո՛հ, տարբեր
Սըքսի արէնքն անտու՛ր, քէ կը մընայ ա՛ն վտեր,
Քիչ մը հոս հան կտարելով, ուրանալով նայնիսկ զայն,
Որքան ասեմ որ կ'անի, կ'երգէ սէրը երկնածայն:

Մասնակ ա՛վ որ խախտեց զայն, ցրեցեց անոր կի՛մը խոր,
Տառապեցանք բառական նոյն վէրքերով վիրաւոր,
Թառական է, իմ անու՛շ, որ ննքուած է ամէն բան,
Մեր սրբութիւն վերքութիւն երշնակութեամբ քող խընդան:

Մ Ր Ր Ի Կ Ն Ե Ր ՈՒ Ե Ր Գ Ը

Ես կը սիրեմ մըրքիկներու երգը եղնչուն,
Անոնց ձայնին շեշտն անողոք ու շառաչուն,
Կտապութիւնն անոնց սիրմին արագընքաց,
Հոգմովարար արշաւն անոնց խենք ու անասնէ:

Ես կը սիրեմ մըրքիկներու շունչը երգոր,
Երկինքներու դէմ ծառացող եւ անաղոր,
Քաղաքներու մագէն բընձող ձեռքերն անեղ,
Եւ թըգտեղ միմչեւ անգամ քաթն արմաղեղ:

Ես կը սիրեմ մըրքիկներու ազմուկը բունդ,
Կը ցրեցուի արմէ կտրծեւ ողջ երկրագունդ,
Ես կը սիրեմ մըրքիկներու բմբաստ ոգին,
Երգերուս պէս անոնց ուժը զո՛ւս, մանազին:

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՀԱՄԹՈՅՐ

Երագիս մէջ մայրըս ինձի այցի եկաւ,
Աշխերուն մէջ հուր կարտառով մ'որտմաքաբաւ,
Ափերուն մէջ առաւ դէմքըս ու համբուրեց,
Արցունքներով աշնակէս յուզիչ, աշնակէս երբկէդ:

Որդի՛, ըսաւ, առի ձայնըդ քա մշտերիմ,
Կը կանչէիր մայրըդ գացող, ա՛ն հոգեակ իմ,
Փատմէ քաղցրիկ, դարձամ ըլլամ քա ցաւերուդ,
Ու չաչեց զիս իր մասներով գորովագութ:

Յետոյ յանկարծ աշխերուս մէջ խորասուզուած,
Որդի՛, ըսաւ, վիրաւոր ես, վերիդ է անոնց,
Մատաղ ըլլամ վերիդ, հոգեա՛կ, ինչա՛ն աշխա՛ն
Ուշ կանչեցիր, որ ըլլայի քեզի դարձան:

Ու չբռնեաւմ դողմ զգացի արցունքին հետ
Յետոյ մայրըս կրքիկն երազ եղաւ անհետ,
Այ՛ ոչ մէկ ցաւ կըրցաւ խոցել տիրուք ծաբաւ,
Փանդի մօրքս սուրբ համբույրը ինձի դրպաւ:

ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՆ

Հրաքաւի մէջ ան անյատակ, կուտակուած է որուն մէջ
Ամբոխներու հոգիին ցասումն որպէս բոց անշէչ,
Կրակիծն անոնց գերբ վառող, արտառա՛ք՝ հուր ովկիան,
Գրծովսի մը սասակութեամբ կ'անի, կ'ուռի՛ ամեն բան:

Սիրաբ սրբոյի հետն է ծոյլ, ցաւը ցաւով կը մեծնայ,
Կ'անհզանայ ոյսն արդար երակայ մ'որպէս անխրնայ,
Վրդեմն որպէս պայքուցիկ կ'ամպրոպանայ անբնդհատ,
Դի վերջին ժամին կրպակէ մահաշատայ ու չընչիտաւ:

Ու երբ եղնչեն շեփոքներն ըստառումի անհամբեր,
Թափուն ումն այդ կը պոսկայ լալաներով մահաբեր,
Կը տապալէ անխրժողով երկինք, երկիր, ամէն ինչ,
Դի հար աշխարհը կը դառնայ իր վրդեժով լուսաշիմչ:

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՍՐՏԻՍ ԼԵՏ

Ո՞վ իմ սիրտը երազկատ, կենսաբարսի բարեկամ,
Ո՞վ ցնծութեան բժշկահար եւ մեղեդի ծաղկահամ,
Դու եւ որ այսպէս կ'որօրես հողիս լոյսով ու յոյսով,
Կը դարձնես զայն յանախ երջանկութեամբ անհուն ծով:

Սիրտ իմ անասնձ, անողոք, հաշիւ անիմ քեզի հետ,
Որ դարձեր եւ անդգայ, որպէս անսիրտ բրնձապետ,
Կը չարչարես դիւ յաւէտ. իբրեւ օտար, բըշմամբ,
Կարենես իմոս չըզլայիք ու չըզլայիմք մեմք ի մի...:

Մեղքես ի՞նչ է չեմ գիտեր, որ բնայեով մի կիզիչ
Ջիւ պատէ պատ կը գարնես, ու կ'արիւնես՝ կախարդիչ
Կարմիր վերեով մ'իտրաբմատ, որ գիտես թէ չի՛ բուժուիր,
Կը չըզրտես մերք ալ գիւ կապոյտներու մէջ անծիր.

Մի՞նչդես ինձի խոտացար խաղաղութեամբ երգի,
Մըրիկներու յուզէն վերք. բնեղջ ձեռեով մի բնած'լ,
Շոյիւ ամէն վերք, բախիծ... ահ իմ մեղքես ի՞նչ է որ,
Սիրտ իմ կեանեով կ'ապանես, մահով կ'ապրիմ ամէն օր:

ԱՅՍ ՄԱՅԻՍԻՆ

Ծաղիկները կարմիր էին այս Մայիսին,
Երբ կը չոգար պարսեղներու վըրայ լուսին,
Ետքդ եկաւ, մեզ հոտտեց. վարդերն ըմբ,
Ու կ'արիւնի մեր սիրտը դեռ մութ մուլուսին:

Այս Մայիսին իբրկաւէտ էր, գիշերը մութ,
Դաքնան ձեռքը ջրաներկեց երկինքը լուրք,
Ետքդ շնչեց, գարունը չէր, ամօր անգութ
Նայուածքներով բորակեցան աստղերն անփոյր:

Կունկ ու երգ էր հաշիշահամ կեանքը կանաչ,
Միրք ու համբոյք դարձաւ օրը լուսամասնաճ,
Աստղերն ամբողջ գիրկըս ինկան որպէս կակաչ
Ետքդ ձեռքը ինձի դպաւ աստուածահան:

ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

Կը գուրգուրամ քու վըրադ, ո՛վ հայկական իմ լեզուս,
Ինչպէս մայր մը իր սրբույն, մէկ հասփկին՝ աչքին լոյս,
Ինչպէս չունչ մը հարազատ, կը գուրգուրամ քու վըրադ,
Ա՛հ, ոսկեղէն իմ լեզուս, իմ պապերէս ինձ տամդ:

Կը գուրգուրամ քու վըրադ, ժողովուրդիս խրոխտ ձայն,
Հըրաշմնեքու դուն երբայք ու երգերու երգ անանց,
Առաւածները ինձ կապող, անոնց լեզուին բանալին,
Դուն առաջին տուրք խոփուրդ, դուն խնկուրթին երկնային:

Կը գուրգուրամ քու վըրադ սիրոյ իբրեւ մեղմ մըրմունց,
Հագինքը կամըրջող գերբ մեղեդի քաղցրահունչ,
Կը գուրգուրամ քու վըրադ ինձի համառ իբրեւ ձեռք,
Ըշտեմարան եւ ընծայ, անմահական վըսեմ երգ:

Կը գուրգուրամ քու վըրադ իբրեւ մատնեմ ու նըշխար,
Ամէն բառըդ կը սիրեմ իբր հայկական չինչ գոհար,
Գողք-անմեղէն ինձ համառ հաղորդութիւն ու նըւազ
Նարեկն ինձի ներշնչող դուն անմահ գիր ու երմայք:

Կը գուրգուրամ քու վըրադ, իբրեւ անաղիւտ, լուսեղ զանն,
Համեարն անոր առնող, անշնչելի տուրք վըկան,
Փաղցրանըւող դուն զօզանչ, օրդինքը իր կանչող,
Հայրենիքին դուն եղպարտ, հայրենիքիս արեւշող:

Սուրբ է ինձի ամէն վանկ եւ ամէն գիր, ամէն բառ,
Կը բարախէ մէշըդ միշտ հոգիս քեզմով ծագկալառ,
Կը գուրգուրամ քու վըրադ, ով իմ լեզուս կախարդիչ,
Կարգայ նայնիսկ վրաս վերջին տէրտէրն հայոց պահպանիչ:

ՈՂՋ ԸԼԼԱՅԻՐ, ՄԱՅՐ ԻՄ

Բաղցրալիզու, ազնիւ մա՛յր, ա՛հ ինչ կ'ըլլար, ի՛նչ կ'ըլլար,
Որ մեզ ինձմէ չի խըլէր անապատը մահալար,
Նայե յարկին տակ ապրէինք ու շրմշէինք օդը նոյն,
Տարիներս անցնէին թեւերուդ տակ, բաղցրազո՛յն:

Գութաբանիդ կը յիշեմ անցինք գոտերն երկնային,
Կը դողայիր իմ վրտա, քըմեռչ զուրով կարողին,
Մահայն բանի կարիլ կար ըմպիր էի կուշտ ու կուռ,
Մեզ իրարմէ բռնեցին զածան ձեռքեր մահաբոյր:

Դեռ նոր պիտի ըմպէիր երջանկութեան գինին վարդ,
Հասակն առած երբ ներս զար քերթոզ որդիդ քա հըպարտ,
Օրհնութիւնըդ պիտ' հայցէր ան մարտերուն համար վեհ,
Մահառումին մէջ բրած սէրըդ իրեն տալաւն:

Պէտք ունէի տակաւին քու ձեռքերուդ իրմամբին,
Ողբերիչ քու ձայնիդ ու նայումնիդ, մա՛յր անդին,
Ողջ ըլլայիր, ի՛նչ կ'ըլլար, իմ բանկազին, իմ աղաւթ,
Գուցէ չ'իյնար բանաստեղծ որդիդ սրտէն վերաւոր:

ԱՆԻՈՂԵՄ ՈՒԹԻՒՆ

Դը բարկանում ես ինձի ու ցաւումով կ'այրի՛մ մերք,
Ազուրակներս մէջ ազուռ՝ք, չեմ մեղադրեր մեզ երբէ՛ք,
Մեղաւորք ե՛ս եմ որ այս փորձութեմ համբէն մեզ,
Եւ յուսաւոր նոյն ստեղն, ե՛ս վերջապէս կը բալեմ:

Կը նորոգուի մէջքս, արդ, դամակակիծ վիշտը եմ,
Որ կ'անաչնար երազին սարսուռներով բոցեղէն,
Ու վերստին ուժեղ կուտամ նոյն մեղքսիւմ բռնակէն,
Գիտնալով որ այս անգամ գինովութեամբ կը մահնիմ:

Թեկողբում էր կեանքը ինձ զստեղ ուշիմ, խառատն,
Ունար փակել սիրտըս քար սիրոյ տմէն մէկ զարկին
Զինքնաթիւի մանկան պէս երմայններուն իր կրկնիմ,
Կրկնին զարձեռ եմ սակայն գոհը անոր խաղերուն:

ԵՐԳ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԵԱՆ. ՓԱՌՔԻ ԵՒ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ

Երկինքներս սակ անո՛յս, անդունդներս մէջ անն՛լ-
Յայտը չգտա՛ծ էր խալտա քաչուն միբրեւ անբնոյ,
Գորտուրիւնն էր երբ դարձեր նակատաղի՛րն սեւ մարգուն,
Եւ երգեցի արեւոտ վազուան երգը փառ, խնդո՛ւմ:

Շեփոքեցի ամէն տեղ եւ ամենուն անխօր —
Բոկուրեան սակ եկեկող, չգրամներով ծնրաղիր,
Թէ՛ չի՛ մնակիր ո՛չ երբեք Ագատուրեան ոգին փա՛ռ,
Աստուածները վառեցին արեւն այդ սուրբ ու անմար:

Կը փարտաի մուրը խոր, յազրոզները պափուան
Խունկի կուզան մեր աչիւ եւ գրուրիւն կը մուրան,
Ու չեն մնար փուն արեւայ, արխնարբոս բռնապետ,
Ճաղովուրդը կը յազրէ ինչպէս յազրած է յաւէտ:

Ու երգեբառս այդ տեղը արծաղանդներն տես դո՛ւ
— Լուսամեկտա պատանի, աւետարեի ճիտոր —
Կայծակնացոյտ կ'արշաւեն խորիզունէ՛ խորիզուն,
Փառքը նուէր կը բերեն իբր յազրուրեան յատուտո՛ւն:

Երջունիկ եւ պոէտ դո՛ւն, որ քերտն տէրն եղար,
Անուց ամուր տփիղ մէջ, ընրուցիին հետ յուարեւ,
Եղար գուշակ ու վնիս, ամանց ժայնք յազրուրեան
Ու կը դառնա մամուսից աւարներուն մեծ վազուա՛ւն:

Ի ՏԵՍ ԳԱԼԻՔ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ

Հիմակուցնէ կը տեսնեմ յազրանակը բոցեղէ՛ն,
Զոր զըլացամ Աստուածներն մեր ծուլութեան օրերուն,
Հատասցինք հրաշքին, սպասեցինք երբ անգէն,
Դո՛ւր մուրացինք ոսոխէն դարմակալ ու յախումն:

Ըմբոսացանք բայց յետոյ՝ վշտի բեռն առկ տե՛ղ,
Ու վանեցինք մեր սրտէն մահուան սոսկումն ու տարտախ,
Տուի՛նք երէկ ու կուտանք վաղուա՛ն տարիք մեր շինդ
Ու կը կուտինք ինդազով. գիտակցութեամբ անխաթախ.

Կը հրնուի իմ հոգիս ճազրանակով այդ զայի՛մ,
Զոր կը զընենք երկունքով, նստանցներով անվշտաւ,
Սերունդներու երազով. անոնց արեամբ հուր ծագիկ,
Խաղա՛ղ ձընան որ յաւետ. դարերն եկազ մշտադա՛ւտ:

Բ Ա Ր Ի Ջ

Տարիներու շղթայակիբ տաժանէն վերջ առկառնակ,
Երբ բաժուեցա՛ւ երակներուն ախմն անմահ կարի՛լ, կարի՛լ,
Ու չուեր էր յոյսը, ըսին, ուշակորոյս ինկիւր է ան...
Հպարտութեամբ ոտի կ'նլլէ քաղաքն տես վե՛հ, անվարամ:

Ու բոբուելով բժրութիւնը իր հոգիին ցաւազազար,
Կը ցնցուի՛ ախւժ մ'իբրեւ մալեզնութեամբ արիւնմաւար,
Կը չախչախէ զանկն ոսոխին հարուածներովն իր բարերուն.
Ազա՛ւտ է ան հիմա կրկին, ո՛ր ողջո՛յն քեզ Ազատութիւն:

Ջի մոռցաւ քե՛զ արիւնմա՛ւմ ժողովուրդը կսկըծաւար,
Դողաց վրազ, գտնուելէ վերջ կրկի՛ն գտնուեց քեզի համար,
Տուաւ քեզի ի՛նչ որ ունէր, հոգի՛ն տուաւ քեզ մաս առ մաս,
Աքնանկելով անով ազրի՛ս, որ մեռնելով դուն ո՛ղջ մընաւ...

Ու կը փայլի՛ ան՛ս վերտախն քաղաքն արի՛ տատեղաշող,
Կը յառնէ՛ ա՛ն ռզի մ'իբրեւ գերեզմանէն կեանքին կառչող,
Ու չի մարիր յաւերժական արեւն անոր այս նորածա՛ղ,
Ջի կա՛յծ տուաւ իրեն անմա՛հ Ազատութեան բոցեղէ՛ն այդ...:

Մ Ա Ս ՈՒ Ն Ք

Եկեղեցի մ'է հոգիս, հայկեան շնով զեղազարդ,
Ուր կը մշտնէ անաբեկ զիշեր, ցորեկ ամէն մարդ,
Կը ծըմբադարէ, կ'աղօրէ խորանին դէմ զեհափառ,
Կը մաքրուի մեղեքէն խորհուրդներով սըրբավառ:

Հոգիս է, որ կը մըխայ պատարագի ժամանակ,
Կ'ըլլայ բարվառ. կաքմիր խունկ ու մըխացող աշտանակ,
Կ'ըլլայ ֆարոց ու թան աւրբ, խաղաբար զերբ շըմօրի,
Ու կը լաւծուի մարդոց մէջ բարուրիւնով ֆաղցրածոր:

Վերբացած է, երբ արդէն, ամէն աղօր-ք, չարական,
Ու երբ մարդիկ կը մեկնին զոհուրիւնով զըզուական,
Հոգիս է որ կը տանիմ իրենց մէջը տարրադոյժ
Իբրեւ մասունք սրբութեան. իբրեւ ճըմեռյշ երգ ու լոյս:

ՈՐ ԻՆՁ ԱՇՈՒՆ

Ո՞վ է քափեր աշտան տառա նուս ու զինի.
Աշտան կազաշտ լոյսի ծիծաղ, աշտան տառափ,
Տերեւներու այս ովկիանի՞ն զըրայ անափ,
Աշտան ոսկի. աշտան մշրմունչ երգեհոմի:

Երբ Գարունը անցաւ չըմեղ այս ափերէն,
Արշաւնճները կարծես քողուց միայն գոհար.
Ու դաշկացան ամէն տերեւ ու նիւզ դալար.
Գացող սփռան այդ աղջրկան սէրը լալէն:

ԵՐԹԱԼԷՍ ՎԵՐՋ

Երբալես վերջ կ'ուզէի որ աշխարհն ըլլար
Զբոնադազեզ անհուն պարտէզ մ' մըշտադալար,
Յաւին փուշը ուր չի խայրէր եւ ո'չ մէկին
Ու չի մընար ո'չ մէկ զազանիմ ալ անմեկին:

Երբալես վերջ ամէն դաժան սէւ քըռազեռ
Կ'ուզէի որ յանրժօրէն ըլլար անհետ,
Խաղաղ գիշերն իշնէր երկիր եւ ամէն որ
Միրոյ իբրեւ պայծառ խորհուրդ, փափուկ օրօր:

Կ'ուզէի որ երբալես վերջ ո' ամէն ինչ
Դառնար վընիտ երջանկաբեան ազրիւր մը չինչ,
Երբալես վերջ կ'ուզէի որ մարդը դառնար,
Ատուածակերպ, իր նըմանին մեհոյշ եղբայր:

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Այեկոծում մ'առա խռով կը զարնուի ազեղիս,
Եւ խորհուրդներ եղբեղէն կը զրկուին ամմարտակ,
Դազափարներ ապարքեր կը խորտակուին գերբ ճանդակ
Ու ծայր կ'առնէ վերջապէս մեծ քառը լուսանկար:

Յետոյ պահ մը կը լքուին մեղեդիներ երկնային,
Կապոյտ լոյսով կը ծորի շունչ մը որպէս յունչ, նըւազ-
Միջոցն անուշ կը յորդի բոբրառամեկրով անպարփակ,
Կ'առնէ ափին մէջ եզրիս տաքուռ մ'ամուշ, անմեկին:

Տարբալուծման մէջն այս վառ ու միջոցին աչեկոծ,
Քերբոզական կը ննանձ եւ իմ ուսկամն ազամանդ,
Կ'աքսամ բռանք տաղական, կ'երկնեմ տողեր լուսամեղ,
Ու կը կիսեմ երեսնամեկ երգ մը այդպէս անկեզօծ:

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմամբ փրենց կեանքը տըւին
Յաղք-անակին համար վերջին,
Արիւնեցան ուրիշներ ալ
Հայրենիքին սիրովը հալ :

Ու գտնեցին ոմամբ ալ դեռ,
Յոյսը վաղուան, ծիծաղ ու ուշք,
Ու մարեցաւ ոմանց համար,
Հուր արեւին շողն ոսկեվառ :

Բանաստեղծը տուաւ, սակայն,
Իր երգերը մըլըրկածայն,
Քայց անանց մէջ յաւէտ մըմաց
Արմատորմոմ իր սիրտը բաց :

ԱՆԱԿՆԿԱԼ

Կարծեցի որ ջաղատեցաւ ալ ամէն իսոյ ու քնոյշ բառ,
Ա՛հ սիրական, գովքդ երգող ալ չի մըմաց ո՛չ մէկ իջնար,
Ալ չի մըմաց ծաղկի ամուսն, զարման քաւտն ո՛չ մէկ հրապոյր,
Ջրմուխտովաւ գիշերներու ու լուսնակի քովիչ համբոյր :

Բաղդատեցի ամուսն երգի մ'ըջրբուսմին հետ քն'դ, դիւրակա՛ն,
Ատուածները սեւ նախանձով կապոյտներէն երկիր ինկան,
Արեւիքի գոյններն ալվան զողցայ ամէն քնդ տըւի,
Եւ օծեցի մարմնիդ վարդ երկնի բոյրով չե՛րք. հեշտալի :

Հուր բառերով գըրի առի սիրայ երգը գոհարակու՛ս՝
Կողտեցի հայոց լեզուի պալատը շող ու ոսկեղուս,
Կը կարծէի թէ չի մըմաց ալ ո՛չ մէկ բառ, իսոյ կախարդիչ,
Յանկարծ տեսայ, իմ Բաղքազայն, դէմքդ լուսե արեւաչիմ :

ՀԱՄԲՈՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Կը համբարեմ ինչ իմ անուշ, ինչ իմ ազուր, հարազատ քոյր,
Իմ Հայաստան, ինչ հոգիեւ քրոջամ ազուր հազար համբոյր,
Կը համբարեմ ինչ կարտով, կորսնցուցած կարծես ըլլամ,
Անբազդ մի օր, ինչ իմ քաղցրիկ, մէկ հատիկ քոյր իմ քաղցրահամ:

Եղած ըլլամ ինչ ուրիշներ կարծես ինձմէ տարիներով,
Ու ինչ երեւոյ միայն գրտայ, իմ արմակից, իմ հոգեւով.
Կը համբարեմ ինչ, արեւմտ, իմ յուսադէմ, իրբն հոր գիւտ,
Կը համբարեմ իրբն նշէր, ինչ իրբն յայտ անուշահիւր:

Հիմա ինձի թուն կեանքին չափ, երջանկութեան չափ անգին ես,
Կը զուրգուրամ ան քա վրտայ, կը զոգոգոգամ ամէն ժամ, տե՛ս,
Կը համբարեմ իմ աննրման, իմ Հայաստան, անուշ աշխարհ,
Կը համբարեմ ինչ, իմ քաղցրիկ, իրբն օրհներգ, իրբն նշխար:

ԳԱԼԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Տարիներըս այնքա՛ն, այնքան շուտ կ'անցնին,
Կը հալածեն կարծես անոմ գիրար միշտ,
Մոռացութեան տալով ամէն վայելիք, վիշտ,
Ջիւ կը տանին դէպի մուրք անմեկին:

Եւ ամէն օր ինձմէ անոմ կը խղին
Քիչ մը երտայ ու ծիածան եւ ժրպիտ,
Ու կը խորին տարիներըս միամիտ
Թէ՛ կը չընին իմ հեամերըս ասկեղէն:

Յանկէն վերջ այսքան յուսեղ երգ ու հուճա,
Այ ի՛նչ փոյր քէ՛ դարը դարին յայտոյդ,
Դալիները յիշեն եթէ տալ մի՞նձմէ,
Բաւ է ինձի անցուկ պահն ալ այս անհուն:

Ք Ա Ո Ս

Ապագային կը նայիմ գործուրանեով ու դողով,
Երազ միբքիս սարսառտանչ, կարծես շունի որ վախճան,
Մահն առեր է գերանդին, կ'ընէ կրհառ իրախճանք,
Ու կը գտնույ երկրագունդ փոփրակուտակ արեամ ծով:

Ու կը տեսնեմ երգեհուած միշտցն անհում փոփրեքախ,
Ջիրաք քաղխոզ ուժերով դըժոխաշունչ եւ հառու,
Փաղաճնեքու վրայ կ'իջնէ հիւլէական ուսմքերու
Տեղատարափն անսահման, կ'ըլլայ ամեն շունչ քիթախ:

Կը մոխրանայ, կը հալի ակնբարբի մ'մէշ հիմայ,
Ամբողջ քաղաք մը ծաղկուս, ամբոխներով խելազար,
Հեռուններէն կը խաթեն գաղտնի ուժեր անդադար,
Նոյնացած է ամեն ինչ հողին հետք սեւ, տես:

Ո՞վ է, ըսէ՛ք ինձ, ո՞վ է, պիտի կրնա՞յ մեղաւոր
Մահն արգիլել գալիք այդ, պիտի փրկէ՞ սոկեմուտդ
Մեր երգերը անհասնում, մեր Նարեկը արեգակ,
Խորեմացին, Եղիշէն, լուսալեզու մեր Այսօր:

Ո՞վ պիտի գայ փրկելու Շէշֆափիւրն ու Տանրէն,
Նորբը Տամն ու Փրէմլինն, Էմփայր Սրէշքն, Ճերմակ Տունն,
Ո՞վ պաշտպանէ պիտ՝, ըսէ՛ք, գաղանացած մարդկութիւնն,
Իրերասպան, գիշատիչ ներքին, անգուտդ մոլուցե՛ն:

Ըսէ՛ք ինձի բէ՛ պիտի զգաստանայ մարդը չաք,
Թէ՛ հիւլէին ուժն տանդ պիտի դառնայ գինի, երգ,
Եղբայրանան պիտ՝ մարդիկ, ո՞չ մէկ սուկում, ո՞չ մէկ վերք
Վրդովելու պիտի զա՞յ խաղաղատես մեր աշխարհ:

ԻՄ ՄԱՅՐԸ

Մայր մը ունիմ ես վրսեմ, սիրոյ ռզկիւան է սիրան իր,
Նըսիրում է սէրն իր վեհ, զսեպուրիւն է անծայր,
Տըսու իննի ամէն իմչ, արիւնն անգամ կարեկիր,
Որ շուտ անիմ ես իրմով, իր նիւզն իրքեւ դաշտեաթ:

Ձիւ սընանց հագիւովն, իր էուրեան չերմ կիւրով,
Եւր լուծեց եսիս մէջ, մասըս դարձու եակամ,
Որ ես առտու մաշակեմ եւ ըմբռչիմեմ անվրդով
Կեանքի զինին քաղցրայոյզ, վայելքները անասեման:

Ձըկայ ուրիշ վեհաշումչ մայր մը սիրով անոր պէս,
Որ գանուկով նոյնանայ գաւակներուն աննին կես,
Գիտէ՞ք ո՛վ է իմ մայրն այդ, ձեր ալ մայրը սիրակէզ —
Այդ իմ երկիրն է լուսեղ, Հայոց Աշխարհն է Սովետ:

ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այնքան անհուն ուժով լեցուած կ'զգամ ես,
Խոյս է արեւը ամէն կասկած իմ մէջէս,
Կամքս անեղ յնուն մը պէս ամենի
Եւ կը մըզէ ամէն մըրիկ ու քամի:

Ու կը յորդի կարծես ուժքս ամբողջտակ
Վտանաւորեան չիմչ ակերէն ուշատակ,
Ու կը դառնայ փոփոքաբախ մեծ ուղիւսան
Որ ոչ սկիզբ ունի ոչ ալ ծիր, սահման:

Դե կը խորտակուի ու կը լուծուի, գիրք մշուշ,
Իննի քաղխոյ ամէն խոյամբ, ամէն ուժ,
Նայնիսկ մահը վախէն կ'ըլլար դոգահար,
Երէ որ մը ամբուրեանքս այցի գար:

ԵՐԳ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մուր օրերու քարանձաւին մէջ մնալէ յետոյ այսօրն,
մութ պրկեց մեզ պարտաւրիւնը շղթաներով եղեռնական,
Կ'ողջունէ մեզ կրկին երկնի կապոյտն անուշ, լուսադայժառ,
եւ արեւին կարը ծըծող ծաղիկներու ծո՛ղջ անծայր:

Կը բլունկի քաղաքներու շունչը բռնող խաւարը սեւ,
Կը գրկուին ամպերուն հետ քուռումները ազատաբեւ,
Փաղօցներուն մէջ ալեծով տե՛ս կը շաչէ ձայնը ենչուն
Լուսամիծա՛ղ մամուկներուն, բա՛խտն է օրոնց երգ կարկաշուն:

Եւ քաղեր է ամէն լացող յուզարկաւոր իր սուգը խե՛ր,
Դաշնուրիւն է ամէն ենչիւն, ամէն գեփիւո՛ւ՝ երգ ու օրօր,
Ողջո՛յն է եղի խաղաղութիւն՝ յաղթանակով եկող մեզի,
Համբուշ վրայ երանաւտ երգն այս լուսէ քո՛ւզ երկիւղի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Ժողովուրդիս ոգի՛ն եւ դուն անմահական ու պերնափա՛յլ,
Իբրեւ նըւէր մեզի հասար էի՛ն գարեբէն խոր ու մըռայլ,
Ազնուացար ամոնց շունչին չերմութեամբը անհունահոս,
Ոսկերաբբառ Հայ Մշակոյթ, մըւրեւան մէջ տփ ու փարօ՛ս:

Թախչէ՛ն եւ դուն ժողովուրդիս ազատատենչ եւ անկաշկանդ,
Անոր մըտքին պաշտն եւ վեհ միջոցներուն մէջ լո՛յս, մարմանդ,
Անոր ըմբոստ հողւոյն ձայնն եւ ալեխրոսով ու սանձարձակ
Դուն երազն եւ անոր գալիք, յաւերժակա՛ն սէրն անպարփակ:

Դուն տեսիլն եւ ժողովուրդիս արեւայորդ ու երջանիկ,
Համնարբն եւ լուսարարաւ եւ յոյզերուն փրփրոտ ալիք,
Ազտղակն եւ արդարատենչ, որ փոքրիկեց փրտն անցեալին,
Մուսկեղով մե՛րը դարձար, ո՛վ էութիւն լուսամայրին:

Ժողովուրդիս ազօ՛րքն եւ դուն իրատացի եւ վնասկան,
Պահանքն եւ դուն անեերբիլի, անոր սրտին երգը վառման,
Դուն զոյուրեան փատան եւ անոր, վերապրումն երբե՛շէր վառ,
Մեր հայրենի երկի՛րն եւ դուն՝ երջանկութեամբ լուսավարար:

ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՂՕԹՔ

Ձի փընտեցի ֆեզ, ո՛վ իմ Տէր, ոչ մէկ տանն, ոչ մէկ տանն,
Հպարտութեամբ ամառեցի ամէն ներքին ցաւ եւեպէն,
Ձի դիմեցի Բեզի երբեք, տղկաբութեան ոչ մէկ պահուն
Որ չըսեն թէ կարտա էի ողորմութեամբ՝ սիրով անհուն:

Երբ որ ինկայ սրտի վէրքով չար ուժերու մութ ձեռքերով.
Ձի մութացի ֆեզմէ ոչ մէկ գութ, օրհնութիւն, մայնիսկ գորով,
Տէ՛ր իմ, երբեք չի փնտեցի ամուսնիդ հետ շաւրդ անգամ,
Կարծելով որ խոնարհելով կը պըզտեկեմ, կ'ըստրկեմ:

Կարծեցի թէ բաւական են չեփոքումներն վեհ երգերուս,
Բաւական են եղբայրաշունչ պառզամներդ աշխարհացունց
Ջգատտութեամբ վարարելու մարդոց միտքն ու պըզտար հոգին,
Ատելութիւնն իրենց մոռնան, զիրար սիրեն, որ կարողին:

Մըտիկ չըրին անոնք բնաւ բանաստեղծին ձայնին վրսեմ,
Ու գամեցին անմեղ հոգիս անարգամքի խաչին նրսեմ,
Եեկազար է, միամիտ է, բսին ինծի ու պըզծեցին
Մըտիս ամէն մէկ սուրբ խորհարդ, ամէն յըզացք ալ վեհածին:

Հիմա ֆեզի կը դիմեմ Տէր, ինչ որ երբեք ես չի կըցայ.
Կազաչեմ որ դուն շնորհես եւ մեզի տաւ որպէս ընծայ,
Ինչ որ յաւէտ երազեցի գոմէ դուն տուր արխեղծ մարդուն,
Հաց մապաեով. տուն մը հանգիստ, քըչիկ մշն ալ անդորրութիւն:

Դուն տուր Տէր իմ, բիրտ մայրերուն իրենց սրդոց խոր ու անծայր
Սէրն անարգել վայելելու երջանկութիւնն լուսավարար,
Թող ամէն տան երգով լեցուի. ՚Առատութեամբ բող յազեմայ,
Սիրոյ հացին փշրամբներուն ոչ աք կարտա ալ չի մընայ:

Տէր իմ, այնպէս կարգադրէ որ ֆեզմէ սոսկան, ֆեզմէ դողան
Ռազմի բոլոր երծիպները, հազով չարեր գեհեմական,
Ատելութեան սեւ յապեաներն, ընշաճաղցներն ննեղ, ոսկեպաշտ,
Դողան ֆեզմէ ու տարտափին անարդարներն ֆեզ հետ անկաշտ:

Ու գայրոյթիդ բացէն ձրզէ մաս մը անոնց գլխուն անկող
Որ տառապին երկրին վըրայ եւ արիւն լան դժոխամորմեք,
Եւ մամաւանդ, Տէր, կ'աղօթենք, որ վերջ գտնէ ցաւը մարդուն,
Մեր յուսալար դասն աշխարհին ահ շընորհէ խաղաղութիւն:

ԵՐԳ ՎԱՆԻ ՈՒ ԽՆԴՈՒԹԵԱՆ

Երգանի՛կ եմ գաւակներդ վերածննայ ո՛վ իմ երկիր,
Որ խո՛յս ստի՛ն իսպա՛ռ թեզմէ փամեզները դազազակիր,
Որ չի՛ հաւառ չա՛ր ռաթի՛ն շու՛քը գազիր, սահմաններուդ,
Ու չի՛ կրցաւ դաշի՛լ ինչի մահուան ճե՛ռքը դաժանազար :

Ո՛հ, դազացիմք վրադ անվե՛րջ, որդիական սիրով հըզո՛ր,
Որ չըլլայ քե՛ւ նորէ՛ն խոցին խորունկ վէրքեր քե՛զ անաւոր,
Հագա՛ր անգամ նահատակուած հերոսակա՛ն իմ հայրենիք,
Որ կը դազրի՛ համեարածին լսյս օրերուդ ե՛րգն երգանի՛կ :

Բայց օգնուքեան հասան ինչի եղբայրական մոգովուրդներ,
Սքալիներան սո՛ւրբ դաշինքով իրար զօգուած որպէս ընկեր,
Անոնց սիրոյն հսկա՛յ վըլան՝ կարմիր Բանակն պողպատակա՛մ
Մե՛զ Կովկասին առջեւ քրտ՛ւ փռա քշնամին արիւնա՛մ :

Ու խնայե՛ց բազը ինչի. ո՛վ սուրբ նուէր դուն զարգարուած,
Որ երէկէն մեզի հաւաք իրբեւ վըրէժ, վըսեմ երազ,
Դ այսօր կանգնած հսկաներս շարքին դուն ալ տխրան միջբեւ,
Նա՛յն ռաթին դե՛մ կը կռուիս, իմ Հայաստա՛ն պազպատարե՛ն :

* * *

Հագա՛ր անգամ նահատակուած հերոսակա՛ն իմ հայրենիք,
Ո՛հ, դազացիմք. որ կը դազրի լո՛յս օրերուդ երգն երգանի՛կ... :

ՈՂՋՈՐՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Կ'ողջունենն քեզ ցնծագին ժողովուրդներ բնաւոր,
Ո՛ր լուսադէմ գեղուի, երբանկութիւն ու անդո՛րր,
Ժողովուրդնե՛ր տրորուած, քեզ սղաւաղ կարօտով,
Բռնութիւնը կաշկանդեց, որոնց կեանքը ալեխոտով:

Կ'ողջունենն քեզ ամոնք, որ հաւատացին քեզի յար,
Տառապամեմ լըսեցին, վերքն էր որոնց մշտավառ,
Ներկեց անոնց արիւնն յորդ՝ որպէս ազնիւր նուիրման,
Անյազ հողը ապերախտ, ուղիղ դառնայ օր վառման:

Սպասելո՛ւ՛մ, հատնելով անոնց սիրտը մընաց բոք
Քո սիրովը լուսեղէն, հաւատնո՛ւ՛րդ կենսայորդ
Գիտէին որ պիտի գաս հեռուններէն մախրագոյն,
Յայտի բնով երկնաբիւ՝ իբրեւ անծա՛յր խնդութիւն:

Կ'ողջունենն քեզ միլիոններ, որոնք քեզմով ապրեցան,
Եւ ապրելով դառնութեամբ, ո՛ր քեզ երբեք չուրացան,
Ո՛րք մնացին քո շունչով, մաքտեցան անվրէժտ,
Շղթաներու տակ մնաց իրենց ոգին անկաշկանդ:

Վարձատրութիւն մը իբրեւ հիմայ կուգա՛ս անա՛ դուն,
Իբրեւ արեան արձագանդ, արդարութիւն գո՛ւ, խնդուն,
Կուգա՛ս իբրեւ խնդութիւն, երգ ու զինի կենսատու
Վրբէժներու սինփոնի. կայծակնափայլ սո՛ւր հատու:

Ողջո՛յն, ողջո՛յն քեզ յաւեա ապրողներէն վիրաւոր,
Նայր շունեցաւ ցաւն որոնց, մեռնողներէն փառաւոր,
Կ'ողջունէ քեզ պտէան այս երգերուն մէջ որուն քունդ,
Եղար դրօշ բացեղէն, եղար կարմիր հուր, գայլալը...:

ԶՕՐԱՎԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ

Կուտուգովեան անվախ հերոս, դիցազնական կարմիր մարտիկ,
Կարծազանգէ՛՛ ինչ Նայիրեան անունըդ գո՛ւ որպէս մորթի՛կ,
Եւ դարձիք է ստրտոմն ահեղ սոսիսներուն մահազաւար,
Որովմէ կ'իջեան իրենց դժնէ երազներուն հետ աքնալար:

Խռացած է ինչ անձիկ մէջ ժողովուրդիս ոգին յօգս'իս,
Մահն անգոսնող հայտնութիւնն անոր հազուայն երջանկաբախ,
Արջարութեան ձգտե՛ղ անոր սրտին հռուն յայզմ յորդառա՛տ,
Ու բռնութեան դէմ խայտըն՝դ անոր կամքին ուժը պողպատ:

Երայտապարս շո՛ւնչըն անոր, անմահ սէրը եզրայրակա՛ն,
Նախքումըն անոր անննձ, հերոսութիւնն իր անասեմա՛ն,
Անոր հաւատն անփշրե՛լի եւ յազրութեան յո՛յսը չաղչո՛ղ,
Վարդամաշտո՛ւնչ մեծութիւնը Սրալիմեան սիրով անող:

Կուտուգովեան անվախ հերոս, հաշկազարմ կարմիր մարտիկ,
Կարծազանգէ՛՛ ճայիրափայլ անունդ գո՛ւ գերբ փոքորիկ,
Կարծառայ ինչ անձիկ մէջ ժողովուրդիս փառն թկնչո՛ղ
Վարդամաշտոնչ մեծութիւնը Սրալիմեան սիրով անող...:

ԶԻՒՆԸ Կ'ԻԶՆԷ

Զիւնը կ'իջնէ հովի գրկին անճառար,
Ու կը դողայ, կը բըրբըռայ հանդիմով,
Երջանկութեամբ ան կը հառնայ լոյս, փրփուր,
Երբ կը հանգչի հոգին վըրայ երկնաբով:

Զիւնը կ'իջնէ մեզմիկ երգի պէս անձայն,
Երազի պէս ան կը ցզուի ըսպիտակ,
Ու պոէտին չուրբը տաչոր, լուսացայտ
Կը համբուրուի Մուսային հետ իր լուսեակ:

Զիւնը կ'իջնէ տաքերիմակ հեշտանալով
Եւ պքելիմ սիրով սիրտը կը հալի,
Իմ ձրմաս կուգայ որպէս սատակ հով
Ու կը տանի իմ գարունըս բերկրայի:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԲԱՅԱԿԱՅԻՆ

Կը նորագոյի վէրջս մի՛շտ յաներժական ցաւըդ տո,
Ամէն մը-ին առաւօտ եւ անլուսին երեկոյ,
Կը ծամրանայ երբայով վէրքն կարծես ամէն օր,
Եւ յոյս չունի բաժուելո՛ւ, ցաւս է դարձեր տեսաւ՛ր:

Կը մոռանաւ չուտով զինք, ըսին ինծի եկողներ,
Տկայ ոչինչ մնայում, ոչ մէկ թախիծ չէ անմեռ,
Սիրտը հող է քարերէր, ծաղի՛կ կ'ըլլայ զարման հետ,
Զմրան զըրկին մէջն իսկ սառ սիրոյ չունչն է բարաւէ՛տ:

Անո՛ւշ, անգի՛ն չգիտցան թէ՛ քու հեղքդ տարի՛ր դում,
Սիրտըս Բագով լիացա՛ծ, արեւ ու լոյս, խնդուք-իւն,
Թէ՛ քու մահըդ մահըս էր, մահըդ եղաւ մէկ անգամ,
Եւ ապրելով կը մեռնի՛մ, կ'ըլլամ կեանքով արմատա՛մ...:

ԳԱՐՈՒՆՆ ԵՒ ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՍԻՐՏԸ

Այցի եկաւ կրկի՛ն տես անո՛ւշ զարումն,
Ու կարկաչե՛ց իր երգը հին լքած առան
Հողը ըմպե՛ց չեքմ՝ արեւին կարը համե՛ղ,
Եւ արք-նցաւ երազներո՛վ լուսաշըճեղ:

Ու տախկը նորէն երգեց երգը դիւքի՛ն
Վարդանինն հետ զինովցած... ո՛ր կախարդիչ
Սիրոյ ազնիւ ետըր ոսկի, որ կը վառի
Անմահաշունչ որպէս կըրակ զարման բերրի՛:

Ու գարունը իր մատներով վարդէ զըզաւ
Ամէն յորցած ծառ ու ծաղկին՝ կեանքի ծաբաւ,
Եւ երբայով զարժաւ ամէն բան չի՛նչ, դալար,
Բացի վէրքաւ մօր մը սրբաճն, որ միշտ կուլար...:

ԱՄԲՈՒՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ամբոյներու ամուլազ զարհուրատանք երբն է այս,
Որ կերկարի ոյներիմ իբրեւ կարմիր կարաւան,
Կոխկրտելով կ'անցնի ան ամէն քաղաք, գիւղ, ասան.
Մըրբիկ մ'իբ յորդ սրտին մէջ վըրէժներու բոցարծարծ:

Ու կը զազրէ ամէն մարդ դէպ' իր տունը զոր քանդեց
Դժոխածին քշեամբն՝ կոխկոտելով ամէն ինչ,
Ելեց մօրմէն իր որդի՛ն, ըրաւ յետոյ մահադինք
Կեանքի ամէն ծիլ, ծաղիկ. Ազատութի՛ւնն շնչանկզկ:

Ու կըրեցին ամէն վերք ամբոյները խելագար,
Արիւնելով ամէն օր եւ զոհուելով ամէն ժամ,
Մահաւելով մահուամբ վեհ, հերոսութեամբ վա՛ս, դաժան,
Ու ձգտելով սրբազան Ազատութեան անդադար:

Ստրկութեան մէջն անգամ իրենց մըտն տըւին միս,
Եւ հոգինին կիսեցին ու նեւեցին գայն որպէս
Վառուող ածուխ—աղամա՛նդ. յաւէտ մեան օր երկէ՛զ
Յոյսի քաներն ոսկեշա՛ղ, օրերու մէջ դառնաւեծ:

Եկաւ տես յամբաւայլ Ազատութեա՛ն դիցուիմ,
Արեւի պէս յուսանե՛լք, համայնակամ. քինչ նըւէ՛ր,
Խըրոյտաբար եկաւ ան կոխկոտելո՛ւ վ կիսամեծ
Ոսոյսներու դիակներն, սեւ գանկն անոնց անմարմի՛ն:

Ամբոյները կ'շտապե՛ն հօր կարօտով դէ՛պի տուն,
Որ վերստին շինեն գայն, կառուցանե՛ն նոր աշխարհ,
Խաղաղ ինչպէս ծովն անդորր եւ անկաշկանդ եւ արդար,
Ամբոյները կը վազեն Յաղթանակո՛ւ բարբառուն:

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԶՈՂՈՂՈՒԹՒՒՆ

Իմ փափկասիրտ հայրենիք, երջանիկ եմ ես քեզմով,
Ինչպես ամփոշտ մամկուրիւն, խրկուքիւնով ամփռով,
Զի իբրեւ մայր մ'անճնազոն, իմ քաթածաւէտ օրերսու
Երկինքն եղար կապտագեղ, առիք ինձի վազուայ յոյս:

Տուիր ինձի ամէն ինչ, էս բաժինդ իսկ արկար,
Որ չըլլայ քէ իմ վախտ հոգիս դառնայ սովահար,
Արիւնեցար ինձ համար, մա՛յր իմ անդին, լուսերնս,
Համուսմովըդ ես մեծցայ, երախտապարտ յաւէտ քեզ:

Դե եթէ այսօր կը սիրեմ, քեզ կը սքաշեմ, անուշ մայր,
Կուգեմ գտնուիլ, տառաջիկ, նայնիսկ հասնիլ քեզ համար,
Փարսէիս չընչին տակուն է, հառուցումն է քեզ կուտամ,
Երկիր իմ մա՛յր անճնազոն, հայրենիք իմ քաղցրեամ:

ԴՈՒՆ ԸԼԼԱՅԻՐ

Դուն ըլլայի՛ր, ըլլայիք հայրենիք իմ այնքան մեծ,
Որ չափիդ մէջ կորսուէր երկրագունդը հոգմածեծ,
Արեւներուն հասնէիր, տիեզերքը ողջ դառնար,
Իր տառգերով տկնաշող, գըլթիդ պըստի ու գտնար:

Դուն ըլլայի՛ր, ըլլայիք այնքան տենդ ու երգար,
Զըլլա՛ր քեզմէ գտն ուրիշ ազգ մը քեզի համազար,
Քեզ չափ տառդ ու խրկումն ու քեզի չափ երջանիկ,
Մովեստական իմ երկիր, համայնական հայրենիք:

Դուն ըլլայի՛ր, ըլլայիք եղբայրական իմ երկիր,
Դաժմասիրտ, անուգո՛ւ — չարերուն դէմ անխորտիր,
Ոտթնեկող դէմ այնքան վրէժխնդիր, աննկող,
Քեզ նախանձող ամէն ո՛ր դառնար անհետ, փոշի, հող:

[604]

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՄԱՆԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

228827298

ՆՈՅՆ ՆԵՂԻՆԱԿԷՆ

1. ԳՐԻԳՈՐ Մ. ՍԻՒՆԻ (Կենտարարան)
2. «ՃԵՂԲՈՒՆՆՅՈՒՆ» ՍԻՐՏՆԱԳՐԱՐԱՆ (Բաժնատերերի Կոմիտե)
3. «ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒՄ» " Զարբ. Ա.
4. «ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒՄ» " Զարբ. Բ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ

5. «ԱՐԻՒՆՈՏ ԱՆԱՊԱՆՏ» — Ընդարձակ Վեպ

